

ენათმეცნიერება Linguistic

ფერთა შემცველი ფრაზეოლოგიზმების სტრუქტურული ტიპები (ფრანგული, ესპანური და იტალიური ენების მასალაზე)

ციური ახვლედიანი

ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

e-mail: tsiuri.akhvlediani@tsu.edu.ge

<https://doi.org/10.52340/lac.2024.32.04>

SJIF 2024: 8.268

ნაშრომში განიხილება სამი რომანული ენის ფრაზეოლოგიური სისტემები ფერთა შემცველი კომპონენტის საფუძველზე. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა გრამატიკულ და სინტაქსურ სტრუქტურებს. რომანულ ენათა შედარებითი ანალიზი ხორციელდება მოცემული კრიტერიუმის მიხედვით. ნაშრომში მოცემულია დასავლეთ რომანული ენების ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა სტრუქტურული ტიპების შედარებით - შეპირისპირებითი კლასიფიკაცია.

საკვანძო სიტყვები: რომანული ენები, ფრაზეოლოგია, ფერთა აღმნიშვნელები, გრამატიკული სტრუქტურა.

ფერთა აღნიშვნას მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს რომანულ ენათა ფრაზეოლოგიურ სისტემაში, წარმოადგენს რა სიმბოლურ მნიშვნელობათა, ასოციაციათა და კულტურულ კონოტაციათა ფართო სპექტრს. გარდა ფერთა სახელწოდებების ნაციონალური მსოფლმხედველობისა, აღქმისა, ინტერპრეტაციისა და ფუნქციონირებისა, რომანულ ენათა სისტემებში ასევე აისახება გრამატიკული და სინტაქსური თავისებურებანი და უპირატესობები ამა თუ იმ ენისა. ეს მოვლენა განსაკუთრებით შეინიშნება ზმნურ ფრაზეოლოგიებში. ასე მაგალითად, ეს ჩანს ესპანურ ენაში **ser / estar** ოპოზიციის ნიშნით, რაც წარმოადგენს ეკზისტენციალურ და სტატიკურ მოდელს, რომელიც არ არსებობს ფრანგულ ენაში და ამგვარად არ არის გამოხატული იტალიურ ენაში; ამავდროულად, ფრანგული და იტალიური ენები ხასიათდებიან დიდი რაოდენობის იმ ფრაზეოლოგიზმთა კაუზატიური მოდელებით, რომლებიც წარმოდგენილი არიან მოქმედების შემცველი ზმნებით. ესპანურ სასაუბრო ენაში, გამოიყოფა ფართო სემანტიკის მქონე ზმნათა ჯგუფი, რომელთაც გარდა ძირითადი მნიშვნელობისა, შეუძლიათ ჰქონდეთ სხვადასხვა დამატებითი მნიშვნელობა. ასეთი ზმნებია: **dar** – მიცემა, **hacer** – კეთება, **poner** – დადება, დადგმა და სხვ. ეს ასევე

არანაკლებადაა დამახასიათებელი იმ ფრაზეოლოგიური ერთეულებისადმი, რომელთა პრედიკატიული ელემენტი გამოიხატება სტატიკური, ეკზისტენციალური და პოსესიური ზმნებით, ასევე გრძნობითი აღქმის ზმნებით. წარმოადგენთ ყველაზე მეტად გავრცელებულ მოდელებს, რომლებიც მონაწილეობენ თითოეული ენის ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა შექმნაში:

ზმნური ელიპსური მოდელები. ასეთ ერთეულებში, იმ ზედსართავის მნიშვნელობა, რომელიც აღნიშნავს ფერის ნომინანტს, დამოკიდებულია საზღვრულ არსებით სახელთან, უთანხმდება მას აზრით, თუმცა გამოტოვებულია თვით ფრაზეოლოგიურ ერთეულში. მაგალითად, ესპან. **liarla parda** – ჩარევა რაიმეში, იტალ. **vederla nera** – ყველაფრის მუქად, შავბნელად დანახვა.

სინტაქსური ელიპსის ყველა ძირითადი შემთხვევა, ანუ რომლებიც განსაზღვრულია სრული კორელატების არსებობის კრიტერიუმებით თანამედროვე ენაში და რომლებშიც ადვილად აღდგება ნაკლოვანი ელემენტები როგორც კონტექსტის გარეშე, ასევე უახლოესი კონტექსტით და მიეკუთვნება მეტყველების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ნაწილს, ამ შემთხვევაში წარმოადგენს არსებითი სახელის ელიპსის. მრავალი ლინგვისტი ამბობს, რომ აუცილებელია აღდგეს დაკარგული ანტიცედენტები და ცდილობენ მათ პოვნას. ზოგჯერ ეს შესაძლებელია. ნაცვალსახელები «la», «las», ესპანურ და იტალიურ ენებში, შესაძლებელია გულისხმობდნენ ისეთ არსებით სახელებს, როგორებიცაა «**situación, situazione**».

ფრანგული მაგალითი: **les avoir (toutes) petits et (toutes) bleues** – ემინიათ, რომ არ იგრძნონ სიცივე. აქ შეინიშნება ურთიერთკავშირი ფერის, როგორც ორგანიზმის რეაქციისა გარეგან ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებაზე (სიცივე, შიში – მიზეზები, ფერის ცვლა - შედეგი).

ზმნურ ერთეულებს შორის, ასევე შეიძლება გამოვყოთ **გრძნობითი აღქმის ზმნათა მოდელები**: ესპან. **verlo todo negro** – ყველაფრის შავბნელად დანახვა, იტალ. **vedere tutto bianco / rosso / nero / rosa** - ყველაფრის დანახვა თეთრად / წითლად / შავად / ლურჯად / ვარდისფრად, ფრანგ. **voir tout en blanc / rouge / noir / bleu / rose** – ყველაფრის დანახვა თეთრად / წითლად / შავად / ლურჯად / ვარდისფრად - ყოფნა ოპტიმისტად, მძვინვარედ, ხედვა შავბნელად, ღრუბლებში ფრენა. აღსანიშნავია, რომ ბოლო ორ ენაში, ფერთა პალიტრა წარმოდგენილია გაცილებით ფართოდ, ვიდრე ესპანურ ენაში. ასევე აღსანიშნავია ზმნათა მოდელები მდგომარეობის ცვლილებათა მიხედვით: ესპან. **ponerle rojo a uno** – ვისიმე გაწითლება, სირცხვილში ჩაგდება, შერცხვენა, **volverse negro** – რუდუნებით, გულმოდგინედ მუშაობა რთულ საკითხზე, ფრანგ. **rendre bien noir** – ჩირქის მოცხება, პირშავად გამოყვანა, თავის მოჭრა, ცილის დაწამება, იტალ. **diventare giallo e verde** – გამწვანება, ბრაზისაგან, წყენისაგან გაფითრება. კაუზატური მოდელი: ესპან. **hacer ver lo blanco negro** – შავის თეთრად წარმოდგენა, ფრანგ. **en faire voir de bleues à qn** – მე მას ვუჩვენებ სეირს, იტალ. **fare qn. cacare verde** – ვინმეს გაბრაზება, გაცოფება.

ეკზისტენციალური მოდელი: იტალ. **essere nero** – პირქუშად, დაღვრემილად ყოფნა, ფრანგ. **être noir** – მთვრალად ყოფნა. ასევე, აქ შეიძლება შევნიშნოთ ენათაშორისი ომონიმის მოვლენა. ერთი და იგივე ერთეული, ერთსახოვანი, ერთგვარი თავისი სტრუქტურითა და შინაარსით, ორ ახლომონათესავე ენაში განსხვავებული მნიშვნელობითაა.

სტატიკური მოდელი: ესპან. **estar negro** – დაღვრემილად, პირქუშად, დათრგუნვილად ყოფნა, **estar en blanco** – საქმის კურსში არ ყოფნა.

ანალიტიკური მოდელი აქტიური და პოსესიური ზმნებით: იტალ. **fare / avere il viso rosso** – შეცბუნება, შეცბუნებული ყოფნა.

სახელდებითი ფრაზეოლოგიზმები: კომპარატიული მოდელი ესპანურ ენაში **como la ictericia que todo lo deja amarillo** – ბილწი, საძაგელი (ადამიანის შესახებ). შეუთანხმებელი განსაზღვრება წინდებული «de» - თი - ესპან. **de punta en blanco, de oro y azul** – მთლიანად მორთულ-მოკაზმული.

ამგვარად, გამოვლინდნენ ზმნური ფრაზეოლოგიური ერთეულები, რომელთა შორის ყველაზე მეტად გავრცელებულია ელიფსური მოდელები, სტრუქტურული ტიპები გრძნობითი აღქმის ზმნებით, მოდელები მდგომარეობის ცვლის ზმნებით, კაუზატიური მოდელი, ეკზისტენციალური მოდელი, სტატიკური სტრუქტურა, მოდელები აქტიური და პოსესიური ზმნებით, სახელობითი, ადიექტიური და ზმნიზედური ფრაზეოლოგიური ერთეულები. მოცემულ მიღებულებათა თანახმად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ზმნურ ფრაზეოლოგიურ სტრუქტურათა ტიპების მრავალსახეობაში, ასევე ზმნის ფუნქციის დომინირებაში, ფერის აღმნიშვნელთა პრედიკატიული სტრუქტურები საკმაოდ ჭარბადაა წარმოდგენილი რომანულ ენებში. ეს აიხსნება იმით, რომ ზმნური ფრაზეოლოგიზმები მეტადაა დაკავშირებული ადამიანთან, მის მოღვაწეობასთან, ქმედებებთან და მდგომარეობასთან, ანუ ძირითადად, არიან ანთროპოცენტრულნი და ნაკლებად ეხებიან გარემომცველი სამყაროს რაიმე სხვა ობიექტს.

ლიტერატურა:

Manuel Seco, Olimpia Andrés, Gabino Ramos, Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles. Madrid, 2004.

Новый Большой французско-русский фразеологический словарь / Под ред. В. Г. Гака. Москва, 2005.

Итальянско-русский фразеологический словарь / Под ред. Я. И. Рецкера, Москва, 1982.

Tsiuri Akhvlediani

Iv.Javakhishvili Tbilisi State University

e-mail: tsiuri.akhvlediani@tsu.edu.ge<https://doi.org/10.52340/lac.2024.32.04>**SJIF 2024: 8.268****Structural Types of Phraseology Containing Colors**

(on material in French, Spanish and Italian Languages)

Abstract

The paper discusses the phraseological systems of three Romance Languages based on the color component. Special attention is paid to the grammatical and syntactic structures of phraseological units.

Comparative analysis of Romance Languages is carried out according to the given criteria. The paper provides a comparative – contrasting classification on the structural types of phraseological units of the Western Romance Languages.

Key words: Romance Languages, phraseological units, grammatical structure.

რეცენზენტი: პროფესორი მარია აფანასიადი